№ 54 Շաբաթ Մայիսի 17 — 1886 — Շաբաթ Մայիսի 17 № 54

ՏԱՍՆ ԵՒ ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ: Առանձին համարները 7 կոպէկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ». կամ. Tiflis. Rédaction «Mschak».

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (Բացի կիրակի և տօն օրերից):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Երեւանից. Նամակ Բագուից. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Տեղեկագիր Ատրպատականի թեմի հայ ժողովրդի վիճակի.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

Մայիսի 6-ին

Տէրութիւն ունեցող ազգերի ազգային հիմնարկութիւնները հիմնվում և պահպանվում են մի կողմից օրինապահանջ տուրքերով, միւս կողմից՝ կամաւոր տուրքերով կամ նուէրներով. բայց անտէրունջ ազգերինը՝ միմիայն կամաւոր տուրքերով, այսպէս են պահպանվում մեր ազգային ամեն կարգի հիմնարկութիւնները եւս: Կամաւոր տուրքերը դադարելու որ լինին, մեր հիմնարկութիւններն եւս կը դադարեն, չեն կարող գոյութիւն ունենալ: Ուրեմն մեր դպրոցների և ամենայն հիմնարկութիւնների գոյութիւնը, յարատեւութիւնը, բարեկարգութիւնն ու յառաջդիմութիւնը կախված է հայ ժողովրդի կամաւոր տուրքերից: Այս տուրքերի շատութիւնից և նպատակայարմար գործադրութիւնից է կախված ազգային հիմնարկութիւնների բարեյաջող ընթացքը և նրանց բազմանալն ու տարածվիլը: Այս վերջին պայմաններիցն էլ կախված է համօրէն ազգի քաղաքակրթութեան զարգացումն ու կենդանութիւնը, բարօրութիւնն ու լուսաւորութիւնը: Ո՛վ որ ազգային լուսաւորութեան բարեկամն ու ցանկացողն է, նա պէտք է օգնէ այդ լուսաւորութեան գործին՝ ինչով և ինչպէս որ կարող է: Ո՛վ որ իր հարիւր կոպէկից մի կոպէկը սիրով, յուսով և հաւատով ձգում է ազգային լուսաւորութեան գանձարանի մէջ՝ նա ոչ մի բանով պակաս չէ նրանից որ իր հարիւր րուբլուց մի րուբլի է ձգում և նրանից՝ որ իր հարիւր թումանից՝ մի թուման է ձգում նոյն գանձանակի մէջ. դատապարտելին նա է միայն՝ որ կարող է և չէ կամենում ոչ մի բան ձգել հասարակաց բարօրութեան գանձանակի մէջ: Իմ հաւատս այնքան մեծ է դէպի մարդկային սրտի ազնւութիւնը, որ չեմ կարող հաւատալ թէ հազար մարդու մէջ գտնուի մէկը, որ դրպանում հարիւր կոպէկ ունենայ և մի կոպէկ դրանից յօգուտ ազգային լուսաւորութեան պահանջածդ միջոցին՝ հրաժարի. ոչ, այդպիսի հրէշներ չեն կարող լինել. բայց հարկաւոր է գիտենալ խնդրելու ժամն ու եղանակը. հարկաւոր է որ խնդրողն ու պահանջողը լինի հասարակութեան մէջ ընդհանրապէս, և տեղի մօտ մանաւանդ՝ յարգուած անձնաւորութիւն: Մենք ապրում ենք այնպիսի մի ժամանակում, ուր աւելի եւս ծանրակշիռ են այն մարդիկ, որք հասարակութեան մէջ իրենց կոչումով, պաշտօնով և դիրքով որոշ ու յայտնի տեղ ունեն բռնած. եթէ այս յատկանիշն ունեցող մարդիկ լինեն մի և նոյն ժամանակ բարոյական և խելացի՝ մեծամեծ օգուտներ կարող են տալ այն հասարակութեան, որի մէջ ապրում են՝ թէ հոգեւորական լինեն և թէ աշխարհական:

Այս կէտից նայած՝ մեր հոգեւորականները իրենց կոչումով, պաշտօնով և դիրքով միշտ կարող էին նիւթական օգուտներ տալ ազգային հիմնարկութիւններին՝ եթէ մի և նոյն ժամանակ բարոյական և մտաւոր զօրութիւն եւս ունենային: Բայց հէնց այս վերջին յատկութիւններն են որ՝ տարաբախտաբար պակասում են մեր հոգեւորականներից խիստ շատերին: Եթէ վերառնենք մի հոգեւոր և մի աշխարհական անձն ամենայն նկատմամբ հաւասար ուժերով և յատկութիւններով, իսկոյն կը տեսնէինք որ հոգեւորականի խօսքն ու գործն աւելի մեծ արձագանք է գտնում ժողովրդի մէջ, քան թէ նոյն աշխարհականինը. այդ մեր ժողովրդի տիրող յատկանիշն է: Նրա համար լաւ հոգեւորականը ամենայարգելի մի անձ է, որի խօսքին ու խրատին հնազանդելը մի տեսակ բարոյական պարտաւորութիւն է համարում իրեն: Ինչ ասես որ լաւ հոգեւորականը, մանաւանդ երբ նա բարձր կոչման և պաշտօնի տէր մի անձն է, չանէր, եթէ կամենար: Նա կարող էր իր կենդանի քարոզներով ժողովրդի միջից հազարաւոր նախապաշարումներ հալածել և ժողովրդին առաջնորդել խաւարից դէպի լոյս տգիտութիւնից դէպի գիտութիւն, հեթանոսական աւելորդապաշտութիւնից՝ դէպի Աւետարանի և գիտութեան պայծառ ու փրկարար ճշմարտութիւնները և այլն:

Բայց մեր հոգեւորականներից շատերը՝ իրենց նիւթական շահախնդրութեան համար՝ աշխատում են հաստատուն պահել ժողովրդի մէջ այնպիսի ծէսերն անգամ, որք յայտնապէս վնաս են ժողովրդին:

Թողնենք առայժմ շատ աւելորդապաշտութիւններ, վերառնենք միմիայն «Հոգոյ-հաց» տալու վատ ծէսը կամ սովորութիւնը:

Այս օրերումս մեռաւ 80-ամեայ հասակում Առաքել-Սուլթան Գեղամեանը և 40-ամեայ հասակում Մկրտիչ Միանսարեանը (նոտարիուս): Երկուսն էլ լաւ օ ջ ա խ ի ց էին, հասարակութեան մէջ նշանաւոր տեղ էին բռնում, առաջինն իր անցեալով, երկրորդն իր ներկայով. երկուսին եւս մեծ բազմութիւն յուղարկաւորեց: Չը նայելով որ առանց «Հոգոյ-հացի» եւս նոյն բազմութիւնը կը լինէր, չը նայելով որ երկուսի նիւթական դրութիւնն եւս խիստ աննախանձելի էին՝ այնու ամենայնիւ երկուսի համար եւ՛ս «Հոգոյ-հաց» տրվեցաւ: Գեղամեանի «Հոգոյ-հացը» հինգ հարիւր րուբլուց աւելի է արժեցել, իսկ Միանսարեանինը՝ որի ընտանիքը երկրորդ օրվայ համար ցամաք հացի գին անգամ չունի և որ եօթը հազար րուբլուց աւելի պարտք է թողել՝ դարձեալ փարթամ «Հոգոյ-հաց» տրուեցաւ նրա համար:

Մենք համոզված ենք որ եթէ մեր հոգեւորականները ցանկանային, կարող էին թէ դրանց և թէ այդպէս ուրիշ հարիւրաւոր մարդկանց ժառանգներին համոզել և խափանել այդ հացի աւելորդ ծախսը, և կամ նոյն ծախսը մի աւելի յարմար նպատակի գործածել: Թէ այդ անկարելի չէ, դրա համար օրինակ տուաւ մեզ ս. Սուրէնեանցը՝ մօտ օրերս: Քաղաքիս երեւելի հարուստ վաճառական Յակոբջան Աղա Գէորգեանի որդին, իր 22-ամեայ հասակում, վերոյիշեալ երկրքին հանգուցելոց պէս յանկարծամահ եղաւ, ամսոյս 2-ին: Սրբազան Սուրէնեանը առաջարկեց հանգուցելոյ հօրը, որ իբրեւ երեւելի անձն, օրինակ տայ հասարակութեան, և փոխանակ «Հոգոյ-հացի» 200 րուբլի նուիրէ թեմական դպրանոցին, որի տոկոսով յանուն հանգուցելոյն մի որդեգիր պահուի և մի և նոյն ժամանակ՝ թեմ. դպրանոցին կից մի մեծ դահլիճ չինել տայ 'ի յիշատակ: Այս առաջարկութիւնը սիրով ընդունեցին Գէորգեան եղբայրք: Մի ուրիշ անգամ եւս նոյն եղբարք նուիրած են 500 րուբլ նոյն դպրանոցին. Օրհնուի նրանց յիշատակը և շնորհակալութիւն ս. Սուրէնեանցին:

Ս. Բէգնազարեանց

ՆԱՄԱԿ ԲԱԳՈՒԻՑ

Մայիսի 5-ին

Բագուի մէջ կան բազմաթիւ մուրացկաններ, որոնք գլխաւորապէս թուրքեր և հայեր են: Թուրք մուրացկանների մէջ կան, բացի հասակաւորներից, նոյնպէս մանրիկ աղջիկներ և տղաներ, իսկ հայերը ամենքն էլ տղամարդիկ են:

Բոլոր այդ մուրացկանները քիչ դառնութիւն չեն պատճառում հասարակութեան անդամների առանց այն էլ վաստակած սրտերին: Ամբողջ ցերեկը ֆիզիկական կամ մտաւոր զբաղմունքով անցուցանելուց յետ, երեկոյեան դուրս էք գնում հրապարակ կամ ծովի եզերքը այն նպատակով, որ փոքր ինչ հանգստացնէք ձեր լարված ջղերը, բայց ինչ... Այստեղ ձեզ ներկայանում են այնպիսի տեսարաններ, որ բարուք էք համարում վերադառնալ տուն, կամ թէ զբօսնելու համար որոնել այնպիսի տեղեր, ուր ոչ ոքի չէք հանդիպիլ: Ահա ցնցոտիների մէջ փաթաթուած թուրք աղջիկը ձեռքը մեկնած վազում է դէպի ձեզ: Մի կերպ նրանից ազատվելուց յետ ձեր ականջին հասնում են թուրք կնոջ աղօթքները, որոնցով Աստուծուց խնդրվում է ձեր զաւակներին առողջ պահել, մինչդեռ դուք ամուսնանալու վրա չէք էլ մտածել: Բայց ահա հրապարակի տրոտուարի մօտ փառաւոր կերպով բազմած է ալ բազուկը կտրված պարսկաստանցի հայը և հաչում է ձեր քայլերը: Ամբողջ վեց օրեր տանջվում է հասարակութիւնը իր անվերջ և անընդհատ հոգսերի մէջ, միայն կիրակի օրը, կամենալով փոքր ինչ մխիթարել իր բորբոքուած սրտի վրա, եկեղեցի է մտնում և ահա Աստուծու տնից ոտքը դուրս դնելուն պէս տեսնում է իր առջեւ սանդուխտների վրա շարուած բազմաթիւ աղքատներին, որոնցից մէկի աչքերն են կոյր, միւսի մի ոտը չը կայ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ԹԵՄԻ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՎԻՃԱԿԻ

Հ ա յ ե ր ի յ ա ր ա բ ե ր ու թ ի ւ ն ը դ է պ ի տ ի ր ո ղ տ է ր ու թ ի ւ ն ը: Պարսից կառավարութիւնը ճանաչելով հայերին իբրեւ մի կրօնական համայնք, թէեւ մի քանի արտօնութիւններ է տուել, և թէեւ պետական ծառայութեան մէջ անխտիր ընդունում է թէ հայերին և թէ պարսիկներին, բայց այն սեղմումները, որոնց ենթակայ են քրիստոնեայ հպատակ ազգերը տիրապետող իսլամական երկրում, այստեղ եւս պակաս չեն: Հայերը արտաքին գործոց նախարարութեան վարչութեան ներքոյ են և ոչ ներքին գործոց: Նոցա գլուխ, ներկայացուցիչ, պաշտպան և միջնորդ իր առաջ տէրութիւնը ճանաչում է հայոց առաջնորդին կամ խալիֆային, որը նստում է Թաւրիզում և իր պաշտօնական գրագրութիւնը, դիմումները անում է Ք ա ր կ ու զ ա ր ի ն, այն է արտաքին գործոց նախարարի օգնականին, որին հաւասարապէս դիմում են և օտար պետութեանց հիւպատոսները: Սակայն շատ գործերում առաջնորդը դիմում է և ներքին գործոց վարչութեան, որի ներկայացուցիչն է Ատրպատականի փոխարքան կամ Վալիահտի Փիշքարը: Նայելով առաջնորդի անձնաւորութեան, նրա կառավարչական անձանց հետ ունեցած յարաբերութեանը, հայերի պաշտպանութիւնը ըստ այնմ լինում է թոյլ կամ զօրեղ: Այս բոլորով հանդերձ շարիաթի օրէնքը պարտաւորիչ է հայերի համար: Կալուածական, ժառանգական, նոյն իսկ ամուսնական և այլ խնդիրներում եթէ պարսիկը կանչում է հային շարիաթի առաջ դատուելու, կամ նոյն իսկ հայը հային, չեն կարող չընդունել: Շարիաթի օրէնքով, հայը իբրեւ կեավուր, չէ կարող վկայ հանդիսանալ պարսկի համար. երեք հայի վկայութիւնը հաւասար է մի պարսկի վկայութեան: Հային դիպչելը, մանաւանդ անձրեւ եղած ժամանակ, պիղծ է. հայը իրաւունք չունի նպարավաճառ, հացագործ, մսավաճառ լինել: Եթէ մի հայ թուրքացաւ, նա իրաւունք ունի տիրանալ ընտանիքի միւս անդամների ժառանգութեան և գոյքին: Այս վերջին օրէնքը Շահի ֆիրմանով ջնջուած է: Ի հարկէ քաղաքներում հայերը ենթակայ չեն նեղութեանց, բայց գաւառներում, գիւղերում, խուլ անկիւններում կառավարիչների, զանազան խաների, աղաների կողմից հարստահարութիւնք լինում են. այդպիսի դէպքերում հայերը դիմում են առաջնորդին և սա կենտրոնական իշխանութեան ձեռքով զսպում է կամ պատժել է տալիս հարստահարողներին: Եթէ մի տեղ հարկը աւելի են պահանջում, հայ աղջիկ, տղայ, կին են փախցնում, անիրաւաբար բանտարկում են, գիւղերը ասպատակում են, հայերը տեղական իշխանութեան մօտ արդարութիւն չը գտնելուց յետոյ դիմում են առաջնորդին և սա անմիջապէս Քարկուզարին կամ փոխարքային: Ամենակարեւոր դէպքերում առաջնորդին օգնում են և քրիստոնեայ տէրութեանց հիւպատոսները: Ատրպատականի հայերի և միւս քրիստոնեաների վերաբերմամբ վաղուց ի վեր մի գեղեցիկ և սկզբամբ խիստ օգտակար հաստատութիւն կայ, որը, ինչպէս երեւի, եւրոպական տէրութեանց միջամտութեան շնորհիւ է տուած պարսիկ կառավարութիւնը մի տեսակ ինքնավարչական հաստատութիւն. այն է, Ուրմիոյ, Սալմաստի և Քուրդստանի քրիստոնեաների, այսինքն հայերի, ասորիների վրա տէրութեան կողմից նշանակվում է մի ընդհանուր պետ, որ կոչվում է Սարփարաստ և որի կառավարութեան միայն ենթակայ են այդ երկրների քրիստոնեայք. նա է հաւաքում նրանց հարկը, նա է դատում նրանց վէճերը, գործերը և նա է պատասխանատու տէրութեան առաջ: Այդ մի տեսակ ինքնավարութիւն էր, որ վայելում էին քրիստոնեայք, մանաւանդ որ սարփարաստները նշանակվում էին քրիստոնեաներից և ոչ ոք իրաւունք չունէր միջամտելու քրիստոնեաների գործին: Բայց տասը տարի կայ ահա, որ շնորհիւ հայ առաջնորդների անհոգութեան, սարփարաստները նշանակվում են պարսիկներից և քիչ քիչ նոցա իշխանութիւնը սահմանափակվել է և տեղական ներքին իշխանութիւնք միջամտում են քրիստոնեաների գործին: Սարփարաստի նշանակութիւնը պէտք է լինէր հայոց առաջնորդի հաւանութեամբ, վասն զի ընդհանրապէս, սարփարաստը նշանակվում էր կաթոլիկ ասորիներից, կաթոլիկ քարոզիչների ազդեցութեամբ, ուստի եթէ սարփարաստը հարստահարում էր հայերին, նրանց պաշտպանը, ի հարկէ, առաջնորդն էր և է: Այս տարի պարսիկ սարփարաստից դժոհ չէին հայերը և նեստորական ասորիները. նրանք միաբանութեամբ դիմեցին Թաւրիզու հայոց առաջնորդին, որը փոխ-արքային դիմելով, փոխել տուաւ սարփարաստին և տեղը մի ուրիշին նշանակել տուաւ: Յուսանք, որ մի օր էլ առաջնորդը յաջողի քրիստոնեայ սարփարաստ նշանակել տալ:—Ի վերջոյ արդարութիւնը ստիպում է խոստովանել, որ թէ ինքն Շահը, թէ կենտրոնական իշխանութիւնը, թէ գահաժառանգը և թէ նախարարութիւնը անկեղծ կերպով աշխատում են, որ հայերին որ և է զրկանք չը հասնի և ամենայն անդորրութիւն վայելեն. հարստահարութիւնը, նեղութիւնը կրում են հայերը տեղական իշխանաւորներից, խաներից, աւազակ աղաներից, որոնց տէրութիւնը դժուարանում է զսպել: Հայերին բնաւ չէ արգելվում զէնք կրել, բայց իրենք թուլամորթ և վախկոտ լինելով, չեն կարողանում պաշտպանել իրանց գոյքը:

Հ ա յ ո ց ա ռ ա ջ ն ո ր դ ը: Ատրպատականի թեմի առաջնորդը նստում է Թաւրէզ քաղաքում և միակ պաշտպանն է հայերի ու միջնորդը տէրութեան առաջ. նա լոկ հոգեւոր գլուխ չէ, այլ ճանաչվում է իբրեւ ազգապետ և ամենայն հայոց Կաթողիկոսի ներկայացուցիչ: Այդ պատճառով ամեն առաջնորդ, որ նշանակվում է Կաթողիկոսից, ստանում է Նորին Վեհափառութիւնից յանձնարարական թուղթ յանուն Գահաժառանգին և յանուն արտաքին գործոց վարչութեան: Առաջնորդն՝ նախ քան իր պաշտօնը մտնելը, հանդիսաւոր կերպով ընդունվում է Գահաժառանգից կամ Փոխ-արքայից և մինիստրի օգնականից, որոնց և ներկայացնում է իր հրովարտակները: Կառավարութիւնը՝ պատասխանելով Կաթողիկոսի թղթին, իսկոյն հրամայում է ճանաչել եպիսկոպոսին իբրեւ ներկայացուցիչ Կաթողիկոսի և խալիֆայ (պետ) ընդհանուր հայոց Ատրպատականի: Եւ այնուհետեւ առաջնորդը

և այլն: Արդեօք այս տեսարանը չէ խառնչտոռում եկեղեցուց դուրս եկողի միտքը:

Որքան ինձ յայտնի է, տեղոյս հայ, ռուս և ուրիշ կրթուած հասարակութիւնները միշտ օգնութիւն տալիս են մուրացկաններին: Խանութ չէ մնում, որից մուրացկանները կոպէկներ չը ստանան: Տուն չէ մնում, ուր նրանք պարբերաբար չը յաճախեն հաց ստանալու համար: Բացի սրանից, որպէս վերևում ցոյց տուի, մուրացկանները պատրաստ են փողոցներում, հրապարակներում ու եկեղեցիների դռների մօտ: Ուրեմն հասարակութիւնը օգնութիւն չէ խնայում մուրացկաններից, միայն թէ այդ օգնութիւնը կատարվում է այնպէս, որ մի կողմից հասցնում է հասարակութեանը վերոյիշեալ անբաւականութիւնները, իսկ միւս կողմից ունի բազմաթիւ թերի կողմեր, որոնց մի քանիսը անա բերում եմ:

1. Ժողովուրդի տուած ողորմութիւնը արդարացի չէ բաժանվում մուրացկանների մէջ, այլ աւելի ճարպիկները օգուտ են քաղում իրանց ճարպիկութիւնից: Մէկ կիրակի մուրացկանները սովորականին համեմատ կարգով շարվել էին եկեղեցու սանդուղքների վրա (այն դռնի մօտ որտեղից աղամարդիկն են դուրս գալիս) և սպասում էին հասարակութեան դուրս գալուն: Սանդուղքների ամենաբարձր մասում, եկեղեցու դրան մօտ, կանգնել էր մի կեղտոտ կնիկ, ու նրանից ներքև կանգնած էին այնպիսի մուրացկաններ, որոնք մի նշանաւոր զգայարանական թերութիւն չունէին, իսկ երկու զոյգ աչքից կոյր մուրացկաններ բռնել էին ամենացածր տեղը: Երբ եկեղեցուց դուրս գալ սկսեցին, ամեն մէկ ողորմութիւն տալ կամեցողը սկսում էր բաժանել իր կոպէկները նախ վերևում կանգնածներին, այնպէս որ ըստ մեծի մասամբ ներքևում կանգնած կոյրերը ոչինչ չէին ստանում, իսկ ամենախուզալի պառաւը կինն էր ստանում: Երբ մուրացկանները տղամարդկանցից պրծան, աւելի ճարպիկները վազեցին դէպի կանանց դուռը, որտեղից հազիւ սկսել էր դուրս գալ իգական սեռը, իսկ կոյրերը մնացել էին չուարած: Այս օրինակը չէ ցոյց տալիս, որ ճարպիկութիւնը մեծ դեր է խաղում մուրացկանների աշխարհում:

2. Մուրացկանների մէջ չատ անգամ պատահում են այնպիսինները, որոնց զգայարանքներից ոչ մինը վնասուած չէ, իսկ անձնական առողջութեամբ ես ու դու նրա մօտ մի կոպէկ չարժենք. նրանք կարող են բեռնակրութեամբ պարապել, մշակութիւն անել և այլն, որպէս անում են Պարսկաստանից եկած մշակները, բայց ծոյլ լինելով աւելի բարւոք են համարում հասարակութեան գլուխը ցաւացնել: Ես իմ աչքովս տեսել եմ հետևեալ օրինակը: Մի համչարի խնդրում էր մուրացկանութիւն անող Թուրք կնօջ տանել նրա չորերը, ծովումը լուանալ ու իր հախը ստանալ, բայց կինը չէր համաձայնում: Սրա նման օրինակներ ուրիշներն էլ չատ են պատմում և այդ բոլորի պատճառը այն է, որ մուրացկանութեան վրա կոնտրոլ չը կայ:

3. Մահմետական ժողովուրդը մեծ մասամբ իրան հեռու է պահում մուրացկաններից, այնպէս որ Թուրք մուրացկանն էլ հայի տեղն է բռնում: Շատ հազիւ կը պատահի, որ Թուրքը մի կոպէկ դնէ իր հաւատակից աղքատի ձեռքին (ուր մնաց հային ողորմելը): Իսկ հայը այս դէպքում գրեթէ խտրութիւն չէ անում: Այդպիսով մենք երկու սխալ ենք գործում: Նախ որ մեր եղբօր հացը կտրում ենք մասամբ, ու երկրորդ՝ որ Թուրքին սովորեցնում ենք անհոգ լինել իր ազգակցի համար:

Ուրիշ չատ այդպիսի պակասութիւններ կան մուրացկանութեան օգնելու այժմեան սիստեմայի մէջ և այս չատ լաւ հասկացել են Գերմանիայում, ուր աղքատին օգնելը ուրիշ միջոցներով է կատարվում, իսկ մուրալը, գոնէ իմ տեսած տեղերում, արգելված է: Թէ ինչ միջոցներով կարելի է Բագուի մէջ մուրացկաններին օգնելու համար յարմարագոյն սիստեմա ստեղծել, այդ խնդիրը մանրամասն լուծելը քաղաքային վարչութեան, տեղական հոգևորականութիւնների և ժողովրդի մէջ բարձր դիրք բռնողների գործն է: Բայց և այնպէս կամենալով նպաստել խնդրի լուծման, ես կը բերեմ իմ կարծիքը, թէ մօտաւորապէս ինչ ընթացք կարելի է բռնել:

Քաղաքային վարչութիւնը արգելելով մուրալը, կառաջարկէ ամեն մէկ ազգութեան ներկայացուցիչներին հոգալ իրանց ազգակիցների համար: Թէ ինչ կանեն այն ժամանակ Թուրքերի ներկայացուցիչները, սա թողնենք իրանց մտածելու: Իսկ հայերը կարող են գործին հետևեալ ուղղութիւնը տալ:

Մարդասիրական ընկերութիւնը վերցնելով իր վրա տեղիս հայ աղքատների մասին հոգացողութիւնը, մի կողմից կառաջարկէ եկեղեցական վարչութեանը երկու եկեղեցիներին մօտ աղքատաց մշտական դանձանակ ունենալ, փոխանակ աղքատներին թոյլ տալու սանդուղքների վրա չարուել, միւս կողմից չուկայի ամեն մի մասում մի հեղինակութիւն ունեցող հայ կը նշանակվի, որի պարտաւորութիւնը կը լինի իր հարևաններից ամենայն չաբաթ օրը փոքրիկ օգնութիւն ժողովել հայ աղքատների համար: Թէ այս փողերը ու թէ աղքատաց դանձանակներում հաւաքուածները կանցնեն Մարդասիրական ընկերութեան ձեռքը, որը մի նպաստ էլ կը ստանայ քաղաքային վարչութիւնից (ինչպէս և Թուրքերը կը ստանան) ու ինքն էլ մի բան աւելացնելով կը հոգայ տեղս լինող հայ մուրացկանների մասին: Երբ տեղս կը հաստատուի հայոց Աղքատասիրաց ընկերութիւնը, որի մասին աչխատողներ կան, ապա Մարդասիրական ընկերութիւնը աղքատների մասին հոգացողութիւնը կը տայ նրան:

Ներկայ նամակովս ես յայտնեցի իմ կարծիքը, իսկ եթէ նոյն խնդրի մասին աւելի լաւ հասկացողութիւն ունեցողներ ասպարէզ դուրս կը գան, մենք չատ ուրախ կը լինենք:

Ս. Թառայեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Մայիսի 15-ին, Թագաւոր Կայսրի թագադրութեան օրը, ԹԻՖԼԻՍԻ թէ ռուսաց Սիօնի մայր եկեղեցում, թէ հայոց մայր-եկեղեցում և թէ ուրիշ դաւանութիւններին պատկանող տաճարներում Թագաւորի կենաց համար մաղթանքներ կատարվեցան: Քաղաքը զարդարված էր դրօշակներով, իսկ երեկոյեան լուսաւորված: Ալէքսանդրեան այգիում ածում էր զինւորական երաժշտութիւնը:

—

Հինգշաբթի, 15-ին մայիսի, վերադարձաւ Թիֆլիս դէպի Կրիմ իր կատարած ճանապարհորդութիւնից՝ կովկասեան կառավարչապետ իշխան Ա. Մ. Դոնդուկով-Կորսակով:

—

Շնորհակալութեամբ ստացանք «Լուսնմման» հին զրոյց, գրեց օրիորդ Շուշանիկ Շամքորեանց: Գրքոյկը տպված է Թիֆլիսում, Մովսէս Վարդանեանցի տպարանում, ներկայ 1886 թւին: Գինը 40 կոպէկ է: «Լուսնմման» մի ժողովրդական հետաքրքիր վէպ է, որ հետաքրքրութեամբ է կարդացվում, մանաւանդ աչքի առաջ ունենալով, որ մեր աղքատիկ գրականութեան մէջ, որ մեծ մասամբ թարգմանական գրուածներից է բաղկացած, չատ հազիւ է պատահում տեսնել ինքնուրոյն հեղինակութիւններ: Հրատարակիչ-օրիորդը իր գրքոյկի արդիւնքը նուիրում է Վաղարշապատի հայոց օրիորդական դպրոցին և հանգուցեալ Ա. Աբարատեան ուսուցչի կարօտ ընտանիքին հաւասար բաժին անելով:

—

Բժշկապետ Ա. Շլթեան խնդրում է մեզ յայտնել, որ ամառվայ ամիսներին Խարկովից ՊԻԱՏԻԳՕՐՍԿ տեղափոխվելով, մայիսի 20-ից մինչև օգոստոս ամսի 20-ը նա կընդունի հիւանդներին իր բնակարանում, Պիատիգօրսկում, Վերխնիյ Բուլվար, Կանեվսկու տանը (Пятигорскъ, Верхній Бульваръ, домъ Каневскаго): Շաբաթը երկու անգամ պ. Շլթեան կայցելի և Պիատիգօրսկի մօտակայ հանքային ջրերն էլ, ինչպէս Եսսէնտուկ, Ժելեզնովօդսկ և այլն:

—

«Մշակի» անցեալ 53-րդ համարում տպված Թիֆլիսի քաղաքային դումայի նիստի մասին լուրի մէջ մոռացանք յիչել, որ ձայնաւոր պ. Խսարլօվի երկրորդ առաջարկութիւնն էլ, առևտրական դատարանի մասին, մերժվեցաւ դումայից:

—

Այս տարի, ինչպէս մեզ հաղորդում են, Բորչալուի և Ղազախի գաւառների քոչող (վաչկատուն) ցեղերի ոչխարների հօտերը ուչ են բարձրանում լեռները, այդ տեղերում աւազակային խմբերի երևալու պատճառով: Իսկ տաք եղանակները արդէն սկսվում են և մի քանի ժամանակից յետոյ ջուր չի գտնվի տափարակում:

—

Ստացանք «Գրականական երեկոյ» վերնագրով կատակերգութիւն մէկ արարուածով, հեղինակութիւն փառնակէսի: Տպված է Թիֆլիսում, ներկայ 1886 թւին Մովսէս Վարդանեանի տպարանում:

—

ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ եկողները պատմում են, որ այս տարի ցանքերը աջող դրութեան մէջ են Նոր-Բայազէտի կողմերում:

—

ԱՂՍՏԱՖԱՅԻՑ գրում են մեզ: «Այսօր, մայիսի 9-ին, մի կարճատև, բայց սաստիկ կարկուտ եկաւ: Կարկտի հատիկները ընկոյզի մեծութիւն և էլիպսի ձև ունէին, ըստ որում լայնութեան տրամագծով $2^1/_2$ սանտիմետր, իսկ երկայնութեան տրամագծով $3^1/_2$ սանտիմէտր ունէին: Հատիկների կշիռը մօտ 6 մսխալ էր: Բարեբաղդաբար, կարկուտը մեծ տարածութեան վրա չեկաւ և առանձին վնաս չը հասցրեց բուսականութեանը»:

—

Այսօր, մայիսի 17-ին, ԹԻՖԼԻՍԻ թատրօնում լինելու է հայուհի օրիորդ Կ ո ր գ ա ն օ վ ի (Գաբրիալի) կօնցերտը: Օրիորդը երգչուհի է և նրա կօնցերտի յայտարարութեան մէջ մենք կարդում ենք օրիորդի ազգանուան կողքին՝ գերմանական կայսրի պալատական երգչուհու տիտղոսը: Օրիորդ Կորգանովի ձայնը կօնտրալտօ է:

—

Շնորհակալութեամբ ստացանք պ. Արփիար Արփիարեանի (Հայկակի) նոր վէպը «Ապուշ» վերնագրով: Տպված է Կ. Պոլսում, ներկայ 1886 թւին: Այդ վէպը նոյն հեղինակի «Կեանքի պատկերներ» վերնագրով երեք նախընթաց վէպերի պէս՝ նոյն ընդհանուր վերնագիրն է կրում և, մեր կարծիքով, աւելի էլ աջողված է, քան թէ առաջինները: Վէպը նուիրված է մեր թատերագրող Գաբրիէլ Սունդուկեանցին: «Ապուշի» մասին մենք առանձնապէս և երկարօրէն կը խօսենք մեր լրագրի էջերում, քանի որ այդ վէպը ճշմարիտ արժանի է ուշադրութեան և մանրամասն քննադատութեան:

—

Ստավրօպօլի հաշտարար դատաւոր Եւլախօվի գործը, որ քննվում էր այս օրերս ԹԻՖԼԻՍԻ դատաստանական պալատի մէջ, կաշառակերութեան ամբաստանութեամբ, վերջացաւ քանի մի օր առաջ պալատի հետևեալ վճռով: Պալատը գտնելով որ հաշտարար դատաւորը ամբողջ տարիներ վաճառել է արդարադատութիւնը և դատարանը դարձրել է վաճառանոց, վիճող կողմերից էլ իր

օտար պետութեանց հիւպատոսների հետ համահաւասար պատիւ է վայելում: Ինքն պատասխանատու լինելով տէրութեան առաջ հայերի մասին, առաջնորդը ըստ հաճոյս տնօրինում է իր թեմի գործերը. դպրոց, գրատուն, թատրօն հաստատել, բաւական է ունենալ առաջնորդից թոյլտւութիւն: Քաղաքային վէճերի, գործերի մէջ ես միջամտում է առաջնորդը. եթէ երկու հայ իրենց վէճի կամ գործի կարգադրութեան համար դիմում են առաջնորդին, կառավարութիւնը բնաւ արգելք չէ լինում, այլ չատ անգամ վիճողներին ինքն ուղարկում է առաջնորդի մօտ դատելու: Եթէ գաւառներում հայերին նեղացնում են զանազան պաչտօնեաներ, առաջնորդը պաչտպան է հանդիսանում հայերին, բերել է տալիս յանցաւորներին Թաւրէզ և իր ներկայութեամբ վճռել է տալիս գործը: Մի խօսքով առաջնորդի անձնաւորութիւնից է կախված հայերի բարեբաստութիւնը. ազգասէր, զօրեղ, գործունեայ անձ է առաջնորդը, նա մեծ օգուտ կարող է բերել հայերին, իսկ եթէ տգէտ, անզօր, արծաթասէր, անգործունեայ է—մեծ չարիք: Առաջնորդը ռոճիկ չունի ոչ տէրութիւնից, ոչ Էջմիածնից. նրա ռոճիկը անորոշ է և վճարում է ժողովուրդը «հոգևոր տուրքի» կամ «պտղի փողի» անունով: Այդ տուրքից գլխաւորն է «չնչադրամը», այսինքն իւրաքանչիւր չունչ, մեծ փոքր, պէտք է վճարի 3 չահի կամ 5 կոպէկ: Այնուհետև կայ աթոռահարկ պսակների, հոգեբաժին, կողոպուտ, որոնք միասին յայտնի են «պտղի փող» անունով: Տարին մի անգամ առաջնորդը ուղարկում է իր կողմից մի նուիրակ—վարդապետ կամ քահանայ—ժողովելու պտղի փողը: Եթէ նուիրակը հաւատարիմ անձն է, բաւականին մեծ գումար է հաւաքում, բայց սովորաբար նուիրակները քիչ են ցոյց տալիս: Միջին թւով առաջնորդը ամբողջ թեմից «պտղի փող» ստանում է 600 թուման, այն է 2000 րուբլի: Բացի դրամից առաջնորդը ունի եկամուտի և մի քանի ուրիշ աղբիւրներ. պսակի թոյլտւութեան փող, Ջատկին և Ջրօրհնէքին աջահամբոյր, զանազան գործեր վերջացնելու համար ընծաներ, նուէրներ և այլն: Մի խօսքով, առաջնորդը տարեկան դիւրութեամբ կը ստանայ 800 թուման և 'ի նկատի ունենալով կեանքի աժանութիւնը Թաւրիզում, բնակարանի համար փող չը վճարելը, 800 թումանը բաւական լաւ եկամուտ է և մի և նոյն է ինչ որ Ռուսաստանում առաջնորդը ստանար 4000 րուբլի:—Իսկ այդ բոլորի փոխարէն առաջնորդը պարտաւոր է, անչուչտ, պաչտպանել իր հօտը իբրև քաջ հովիւ, երբեմն երբեմն այցելել նրան հոգևորապէս մխիթարելու և նորա ցաւերին ծանօթանալու, նորա կրթութեան հոգ տանելու, դպրոցներ բանալու և այլն: Սակայն այդպիսի առաջնորդները չատ քիչ են պատահում. մասնաւոր յիչատակութեան արժանի են հետևեալ առաջնորդները, որոնք համապատասխանում էին այդ պահանջներին.—Սահակ եպիսկոպոս Սադունեանց, Անդրէաս եպիսկոպոս, Մուչեղեանց Գրիգոր եպիսկոպոս:

Չը մոռանանք սակայն յիչելու, որ առաջնորդները չատ անգամ իրենց գործունէութեան մէջ հանդիպում են մի քանի զօրեղ խոչընդոտների, որոնք ջլատում են նոցա ոյժը, բարոյական հեղինակութիւնը և չատ անգամ ամենալաւ առաջնորդը ոչինչ չէ կարողանում գործել: Այդ խոչընդոտը—ամեն տգէտ և անկիրթ հայ հասարակութեան մէջ երևացող այն երևոյթն է, երբ հասարակութեան մէջ իրենց հարստութեամբ և ազդեցութեամբ յայտնի մի քանի աղաներ, իսկ Թաւրիզում մի քանի վաճառականներ և խաներ կամենում են ազգային բոլոր գործերը իրենց ձեռքը առնել, նոյն իսկ առաջնորդի իշխանութիւնը բաժանել և նրան իրենց ազդեցութեան ենթարկել: Դպրոց, եկեղեցի, ազգային փող—ամեն բան իրենց ձեռքն են առնում. ժողովուրդը, որ զանազան չահերով կապուած է դոցա հետ, ծպտուն հանել չէ համարձակում: Եթէ պատահմամբ մի կրթուած, զարգացած անձն է ընկնում դոցա մէջ, ամենայն կերպ աչխատում են չէզոքացնել նրան. առաջնորդին մնում է կամ միանալ նոցա հետ, ենթարկուել նոցա ազդեցութեան և կամ հակառակել. եթէ ընտրում է վերջին միջոցը, արդէն պատրաստ ունի իր դէմ մի զօրեղ կուսակցութիւն, որ չէ խնայում ոչ մի միջոց ձգելու առաջնորդի նշանակութիւնը և հալածելու. բողոք գրել տալ յանուն հասարակութեան Կաթողիկոսին, դիմել նոյն իսկ տէրութեան, ոչ մի հաչիւ և համար չը տալ առաջնորդին. հետևանքն այն է լինում, որ առաջնորդը կամ զզուելով հեռանում է, կամ ինքն ես նոյն միջոցներին է դիմում և այդ հակառակութեան չնորհիւ վնասվում է դպրոցը, երեսի վրա է մնում ժողովուրդը: Առաջներում այդ աղաները ըստ հաճոյս տնօրինում էին ազգային գործերը. երեցփոխանը անհաչիւ վարում էր եկեղեցու ելևմտական գործերը կամ միանալով աղաների և աւագ քահանայի հետ ուտում էր փողերը և կամ առաջնորդի հետ միանալով, ոչ մի նչանակութիւն չէր տալիս ժողովրդեան: Հանգուցեալ Անդրէաս եպիսկոպոսը կամենալով թէ սահմանափակել այդ աղաների և խաների ձգտումները և իչխանութիւնը և թէ նոցա գործունէութեան աւելի օգտակար ուղղութիւն տալ, սահմանեց դպրոցաց հոգաբարձութիւնը և թէև, պէտք է խոստովանել, որ հոգաբարձութեան հաստատութեան օրից եկեղեցական և դպրոցապատկան գումարները աւելի կարգաւորեալ և ապահով վիճակի մէջ դրուեցան, բայց հոգաբարձութիւնը, որ դարձեալ ընտրվում էր մի և նոյն աղաներից և խաներից, չը կամեցաւ բաւականանալ դպրոցի տնտեսական մասը վարելուց. նա ձգտեց միջամտել դարձեալ առաջնորդի գործերին, կառավարել դպրոցը ինչպէս իրեն հաճոյ էր. այդ պատճառով խռովութիւնը միշտ անպակաս է լինում: Այժմեան խռովութիւններն ես առաջնորդ Ձերմակեանի և հոգաբարձութեան մէջ մասամբ այդ պատճառներին ենք պարտաւոր:

Ատրպատականի հայերի բարոյական և մտաւոր վիճակը: Այժմեան հայերը մեր վերև նկարագրած իրենց նախնեաց չաւղից չատ հեռու են: Պարսկական դարևոր տիրապետութիւնը կերպարանափոխել է նոցա բնաւորութիւնը. հայերը ներկայանում են մեզ մի թուլամորթ, սրկաողի, խարդախ և խորամանկ ժողովուրդ, թէև յատկացրած են իրենց և տիրապետող ազգի քաղաքավարական և չողոքորթական ու յանկուցիչ բնաւորութիւնը: Այս մասին վկայում են և եւրօպացի ճանապարհորդները: Նոյն յատկութիւններով օժտուած են և ասորիները, ինչպէս վկայում է Վագնէր գերմանացին: Առաջուայ քաջութեան այժմ յաջորդել է վախկոտութիւն, թուլամորթութիւն: Հայերը կորցրել են իրենց նախնական գովանի սովորութիւնները. Նահապետական

համար միշտ վարձ պահանջելով, դատապարտեց նրան՝ զրկելով ամէն իրաւունքներից, Տօմսկ նահանգի մէջ աքսորման։

—

«Русскія Вѣдомости» լրագրի վերջին համարներում «Письма изъ Персіи» վերնագրով մի շարք հետաքրքիր յօդուածներ են տպվել Պարսկաստանի սովորութիւնների, ներքին կեանքի, ժողովրդի բարք ու վարքի մասին։ Ռուս լրագրի մէջ տպագրվող այդ յօդուածները օրինակ կարող են լինել նոյն իսկ մեր մամուլի թղթակիցներից շատերի համար, որոնք շատ քիչ սովորութիւն ունեն դիտել կեանքը, իրական աշխարհը, դուրս բերել իրանց գրուածներում իրական, իրանց շրջապատող կեանքի երեւոյթների լաւ և վատ, գեղեցիկ և տգեղ կողմերը։

—

Ամսիս 13-ին կայացաւ Թիֆլիսի Գիւղատնտեսական ընկերութեան ընդհանուր ժողովի նիստը։ Կաթի կեղծելու դէմ միջոցներ որոնելու համար ընտրված յանձնաժողովը տուեց իր վճիռը հետեւեալ կերպով. ա) Շաղինեանի արած հետազօտութիւններով բաւականաչափ ապացուցված է կաթի կեղծելը Թիֆլիսում. բ) կարեւոր է այժմ հետազօտել Թիֆլիսի մէջ և շրջակայքում գտնվող կովերի կաթը։ Այդ հետազօտութեան համար հարկաւոր է 200 րուբլի գործիքների համար, 200 րուբլի հետազօտողի գնալ-գալու համար։ Ժողովը ընդունեց այս վճիռը յաւելացնելով հետազօտողին էլ վարձ 600 րուբլի։ Հետազօտութիւնը պէտք է կատարվի մի տարվայ միջոցում և ծախսի մի երրորդը Գիւղատնտեսական ընկերութիւնը առնում է իր վրա, իսկ երկու երրորդը առաջարկում է հոգալ քաղաքային վարչութեանը։ Յետոյ պ. Շաղինեան կարդաց մի երկար զեկուցում կաթնային ընկերակցութիւնների, քաղաքային կաթնարանների և մանկա-կաթնարանների մասին։ Շաղինեան ծանօթացրեց լսողներին ընկերակցական կաթնագործարանների յարմարութեան և օգտակարութեան հետ, խօսեց զանազան երկրներում արած կաթնատնտեսական փորձերի մասին և յետոյ անցաւ քաղաքները կաթ մատակարարող հաստատութիւնների նկարագրութեան։ Արտասահմանում հիմնված են զանազան քաղաքներում գիւղատնտեսների ջանքերով կաթնարաններ, որոնք ստանում են մեծ քանակութեամբ կաթը մօտիկ կալուածներից և բաժանում են հասարակութեանը առանձին դորա համար շինած կառքերով։ Բացի այդ, կան առանձին հիմնարկութիւններ, որոնց նպատակն է առողջ կաթ մատակարարել ծծկեր երեխաներին և հիւանդներին։ Այդ հիմնարկութիւնների կովերը կերակրվում են ամբողջ տարին միատեսակ կերակրով և գտնվում են բժշկի, անասնաբոյժի և քիմիկոսի հսկողութեան ներքոյ։ Գ. Շաղինեան կարծում է, որ մի այդպիսի հիմնարկութիւն էլ կարելի է հաստատել և Թիֆլիսում, որտեղ տարին ծնվում են մօտ 2,500 երեխայ և որոնց $1/3$ մասը կերակրվում է կովի կաթով։ Այդ խնդրի մասին նա խոստանում է աշնան մի զեկուցում կարդալ։ Զեկուցումից յետոյ վիճաբանութիւններ սկսվեցան, որոնց ժամանակ հարց յարուցվեցաւ հիմնել Կովկասում կաթնատնտեսութեան ուսումնարան։ Նախագահը առաջարկեց պ. Ա. Քալանթարին իր այս ամառվայ անելի ճանապարհորդութիւնների ժամանակ նկատել այն տեղը, ուր յարմար կը լինի հիմնել այդ ուսումնարանը։ Պ. Քալանթար պատրաստակամութիւն յայտնեց այդ յանձնարարութիւնը կատարելու։

—

«Մշակի» անցեալ 53-րդ համարի կովկասեան և անդրկովկասեան այգետէրերի և արդիւնագործների ֆինանսների մինիստրին ակցիզի մասին տուած խնդիրքի վերաբերմամբ ներքին լուրերի մէջ մտաւ մի տպագրական սխալ։ Պէտք է լինէր լուրի վերջում. Չերնօմորեան շրջանում, Ստավրոպոլի նահանգում Տերքեան և Կուբանի շրջաններում և Անդրկովկասում։ Այն ինչ մեր լուրի մէջ փոխանակ Ս տ ա վ ր օ պ օ լ ի նահանգի, սխալմամբ տպվեցաւ Ս ե վ ա ս տ օ պ օ լ ի նահանգում։

—

Ռուսաց կառավարութեան Թէհրանի ներկայացուցչի խնդիրքին համաձայն, ինչպէս հաղորդում է «Новое Время» լրագիրը, պարսից կառավարութիւնը կարգադրեց, որ Գիլանի մաքսատներում այսուհետեւ Ռուսաստանից բերվող շաքարից վերցվող մաքսը հաւասար լինի $5^{0}/_{0}$-ին շաքարի արժողութեան։

—

«Кавказъ» լրագիրը լսել է, որ Թիֆլիսի կենդանիների հովանաւորութեան ընկերութեան նախաձեռնութեամբ մեր քաղաքում հիմնելու են երկու հատ անասնաբուժանոց։

—

Պետական կալուածների մինիստրութիւնը, ինչպէս հաղորդում է «Южный Край» լրագիրը, մտադիր է անտառապետների և անտառապահների ժողով գումարել Խարկովում։ Ժողովը կը քննի Ռուսաստանի անտառների դրութեան և նրանց զարգացման վերաբերմամբ հարցերի մի շարք։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Բիսմարկի նախագծերի հիման վրա Պօզնանում արդէն սկսված է գերմանացիների ձեռքով լեհացիների հողերի յետ գնելը։

—Բերլինի պաշտօնական թերթի մէջ հրատարակվեցաւ օրերումս Պրուսիայի ներքին գործերի մինիստրի կարգադրութիւնը, որով պատուիրվում է ոստիկանութեանը արգելել հրապարակական ժողովներ, եթէ նրանք կայանալու համար կառավարութիւնից առանձին թոյլտուութիւն չեն ստացել։ Ժողով կազմել ցանկացողները պէտք է երկու օր առաջ դիմեն իշխանութեանը և թոյլտուութիւն խնդրեն ժողով կայացնելու համար։

—Յունաց «Ազգային միութիւնը» դիմեց եւրոպական պետութիւններին մի գրութեամբ, որի մէջ յայտնում է որ Յունաստանը միմիայն իր իրաւունքներն է պաշտպանում և որ նա խնդրում է Եւրոպայից միայն այն, ինչ-որ Եւրոպան արդէն խոստացած էր Յունաստանին։ Այդ գրութեան մէջ ասված է որ յոյն կառավարութիւնը միշտ յարգանքով է վերաբերվել դէպի եւրոպական պետութիւնների կամքը, բայց յունաց ազգը այս անգամ չէ կարող յետ կանգնել իր պահանջներից։

—Վերջին ժամանակները Հիւսիսային Ամերիկայի մի քանի նահանգներում արգելվեցաւ ոգելից խմիչքների վաճառելը։ Այդ կարգադրութեան հետեւանքն այն եղաւ, որ այժմ նոյն նահանգներում սկսեցին վաճառել այլ և այլ առարկաներ, որոնց ներսը լցված է օղիով։

—Քանի մի շաբաթ առաջ Փարիզի մօտ տեղի ունեցաւ դ ո ւ է լ (մենամարտութիւն) սրերով, ֆրանսիական երկու լրագիրների խմբագիրների մէջ; այն է «National» լրագրի խմբագիր Բիշարի և «Cri du peuple» լրագրի խմբագիր Մասարօմի մէջ։ Բիշարը մի թեթեւ վէրք ստացաւ։

—Ֆրանսիական լրագիրներում կարդում ենք որ Լիօնի նահանգապետը հրատարակեց մի կարգադրութիւն, որով պատուիրվում է նահանգի բոլոր դատաստանական տեղերից հեռացնել ամեն տեսակ կրօնական նշաններ։

—Ֆրանսիական մամուլը մեծ համակրութիւն է յայտնում դէպի յունաց ազգը։ Փարիզի լրագիրներից ամենանշանաւորները պնդում են, որ Ֆրանսիան պէտք է պաշտպանէ Յունաստանի շահերը, առանց ուշադրութիւն դարձնելու Գերմանիայի ցանկութիւններին։ Այդ հարցի մէջ Ֆրանսիական լրագրութեան ուղղութեանը հետեւում է և Իտալիայի հասարակաց կարծիքը ու իտալական մամուլը։ Իտալիայում մինչեւ իսկ կամաւորների գունդ է կազմվում Յունաստանին հարկաւոր դէպքում զինված օգնութիւն հասցնելու նպատակով։

—Ֆիլիպօպօլսում ռուսաց հիւպատոս Իգէլստրոմի տեսութիւն գնալը Բօլգարիայի իշխան Ալեքսանդրին, զանազան կարծիքների առիթ տուեց։ Բայց այժմ լրագիրները հաղորդում են, որ հիւպատոսը տեսութիւն է գնացել իշխան Ալեքսանդրին իբրեւ Արեւելեան-Ռումելիայի կառավարչապետին և ոչ թէ իբրեւ Բօլգարիայի իշխանին։

—Պրուսական պատգամաւորների ժողովը 202 ձայնի առաւելութեամբ 130 ձայնի դէմ ընդունեց Պրուսիայի արեւելեան նահանգներում վարժապետներ և վարժուհիներ նշանակելու օրէնքը։

—Լեհական մամուլը շատ դժգոհ է վերջին քաղաքական-կրօնական օրէնքից, որ ընդունել է գերմանական րէյխստագը և խստութեամբ քննադատում է Հռոմի քաղաքականութեան այժմեան բռնած ընթացքը։

—Մայիսի 10-ին պրուսական լանդտագում տեղի ունեցաւ եկեղեցական-քաղաքական օրէնքի երրորդ ընթերցանութիւնը։ Ազգային-ազատամիտների կողմից պրօֆէսօր Գնէյստ նորից յայտնեց, որ իր կուսակցութիւնը չէ կարող ձայն տալ այդ օրէնքի օգտին։ Վինդհօրստ կենտրօնի կուսակցութեան կողմից ասեց, որ կընդունի օրէնքը առանց նկատողութեան և փոփոխութիւնների։ Ազատ-մտածողների կուսակցութեան մեծ մասը ընդդէմ էր այդ օրէնքների։ Լեհացիները օրէնքին ընդդէմ չը յայտնեցին իրանց, բայց նրանք ձայն չը տուին այն պատճառով, որ օրէնքի մէջ մըտցված են մի քանի կէտեր, որոնք սահմանափակում են Պօզնանի և Կուլմի թեմերի իրաւունքները։ Ընդհանուր առարկութիւններից յետոյ, առանձին յօդուածներ ընդունվեցան։ Օրէնքն ընդունելու համար 260 պատգամաւորներ ձայն տուեցին, իսկ օրէնքին հակառակ 108 ձայն։ Պատգամաւորներից 14 հոգի ամենեւին ձայն չը տուեցին։ Օրէնքի կողմն էին. պահպանողականները, կենտրօնը և ազատ-մտածողների մի աննշան մասը, իսկ օրէնքին հակառակ. ազգային-ազատամիտները, ազատ-մտածողների մեծամասնութիւնը և չափաւոր պահպանողականներից ոմանք։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սպանիական թագուհին այս օրերս ազատվեցաւ երկունքից։ Թագուհու երկունքից ազատվելը Սպանիայում շրջապատվում է հանդիսաւոր ցոյցերով և ձեւականութիւններով։ Ծննդեան առաջին նշանները երեւալուն պէս, բոլոր բարձրաստիճան անձանց տեղեկութիւն է տրվում։ Թագուհու ննջարանին կից սենեակներում հաւաքվում են բարձրաստիճան հոգեւորականները, կառավարչական և դիպլօմատիական ամենանշանաւոր անձինք։ Ազատվելու մասին իսկոյն իմաց է տրվում մինիստրների խորհրդի նախագահին, որ իր կողմից յայտնում է միւս մինիստրներին, իսկ Մադրիդի նահանգապետը յայտնում է ժողովրդին։ Եթէ նորածինը տղայ է լինում, իսկոյն պարզվում է սպանիական դրօշակը և 21 անգամ թնդանօթ է արձակվում, իսկ եթէ նորածինն աղջիկ է, այն ժամանակ պարզվում է սպիտակ դրօշակ, և թնդանօթը 15 անգամ է արձակվում։ Նորածինը ներկայացնվում է իսկոյն ներկայ եղողներին, իսկ արդարադատութեան մինիստրը, իբրեւ թագաւորութեան նօտարիուս, արձանագրութիւն է կազմում արքայազն մանուկի ծննդեան մասին։

*
* *

կեանքը, անդրդուելի սէրն և հաւատարմութիւնը դէպի իրենց եկեղեցին։ Միայն շատ քիչ տեղերում, օրինակ Ղարադաղում, հայերը պահպանել են հայկական բնաւորութեան մի քանի յատկանիշներ. մնացած տեղերում, իրենց հագուստով, սովորութիւններով, կենցաղավարութիւնով, բնաւորութեամբ ոչնչով չեն զանազանվում պարսիկներից։ Աւելի տխրալի վիճակ ներկայացնում են այն քաղաքի հայ հասարակութիւնները, որոնց կպել է եւրոպական լուսաւորութեան արտաքին փայլը, անբարոյականացնող կողմերը։

Չը կայ մի բան աւելի հրէշաւոր, քան Թաւրիզու հայ երիտասարդութիւնը և ամօթ է մինչեւ անգամ երիտասարդութիւն կոչել այն նոր սերունդը, որ զուրկ է բոլորովին որ և է իդէալական ձգտումից, որ մինչեւ ծուծը անբարոյականացած է և ոչ միայն հոգեպէս, այլ և ֆիզիքապէս վարակուած է անբարոյականութեան հետեւանք ախտերով։ Իրենց շրջապատող միջավայրը չէ տուել իրենց որ և է բարոյական մտունդ. նոյն թուլամորթ, նոյն սարկական, նոյն խարդախ, շողքորթ, քծնող բնաւորութիւնը ժառանգել են իրենց հօրերից. դպրոցը ոչ մի բարոյական գաղափար, ոչ մի ազնիւ ձգտում չէ ներշնչել, այլ ուսուցանելով գրագիտութիւն և մի երկու լեզու, բաց է թողել առեւտրով զբաղվելու. դպրոցից անմիջապէս ուղարկվել են Ռուսիա—Մօսկվա, Աստրախան, Նիժնի, ուր սովորելով զեղխութիւն, շռայլութիւն, եւրոպական վերջին մոդայով հագնելը, անառակ տները յաճախելը, հազիւ դեռ 20 տարեկան եղած՝ արդէն մաշուած, հիւծուած, վարակուած վերադարձել են իրենց քաղաքը, ամուսնացել և ամբողջ ընտանիքը վարակել։ Երեւսուն, քսան տարուայ ընթացքում չան չարչարանքով, հազար մի տեսակ խարդախութեամբ հօրը աշխատած հազարները արդէն երկու երեք տարում փչացնելով հագուստի, զարդարանքի, կօշիկների, անուշահոտ իւղերի վրա, անառակ կանանց հետ, պատճառ է լինում հօր սնանկանալուն և բարոյական սնանկութեան հետ միանում է նիւթական սնանկութիւնը։ Այն զարադաղցին, որի հայրը գիւղից գալիս ոտում տաբս չէ ունեցել և ամսական 2 րուբլով սորան նորան ծառայութիւն է արել, նրա որդին, որին հայրը հարստացած ժամանակ խնայել է մի քանի կօպէկ զոհել բարոյական կրթութեան համար, այսօր արժանի չէ համարում իր հօր զգեստը հագնել, այլ ամենանուրբ, ամենաթանգ եւրոպական հագուստով կամենում է փայլել։ Երկու տարուայ միջոցում 50—60 հազար շռայլող Թաւրիզու հայ երիտասարդը այնքան սնանկացած է բարոյապէս, այնքան զուրկ է որ և է ազնիւ ձգտումից, որ երբ առաջարկես մի լրագիր ստանալ, դնենք «Աղբիւր» և 3 րուբլի վճարել, կը ծիծաղէ և քեզ էլ գիժ կը համարէ։ Այս փաստ է, տխուր իրողութիւն։ Նա ծաղրում է ազգասիրութիւն, կրթութիւն, ազնւութիւն և չէ հասկանում ինչպէս կարելի է 10 րուբլի տալ լրագիր ստանալ, կամ 20 րուբլի տալ մի չքաւոր դպրոցին, քանի որ այդ փողը կարելի է աւելի լաւ գործածել—ուտել, խմել, սիրուհի պահել։ Այս տեսակ հրէշաւոր անբարոյականութիւն տիրում է Թաւրիզու նոր սերունդի մէջ և նրան տեսնելով, մարդ էլի փառք է տալիս հայրերին։ Դարձեալ ազգային հաստատութեանց օգնականներն հայրերն են, հներն են....

Գալով հայերի կրթական վիճակին, արդէն ունեցած դպրոցների թւից կարելի է եզրակացնել թէ որքան խեղճ, յետամնաց և տգէտ պիտի լինեն Ատրպատականի հայերը։ Նոքա խարխափում են խաւարի, տգիտութեան մէջ. զուրկ են որ և է մտաւոր զարգացումից, որ և է կրթութիւնից, և այդ ոչ այն պատճառով որ միջոց չունեն կրթութիւն տալու ապագայ—սերնդին, այլ ըստ որում ի բնէ հակառակ են ճշմարիտ կրթութեան և ուսման։ Ամբողջ Ատրպատականի մէջ մի կենտրօնական դպրոց կայ Թաւրիզում «Արամեան» կոչուած։ 1875 թւից ի վեր այդ դպրոցի նիւթական վիճակը այնքան բարւոքվել է, որ տարեկան 4,000 րուբլի հաստատ եկամուտ ունի։ Այդ օրից 10 տարի է անցել, 40,000 րուբլի ծախս է եղել և ինչ է արտադրել։ Արտադրել է այն հրէշաւոր երիտասարդներին, որոնց նկարագրեցինք։ Դպրոցը գտնուել է շարունակ վերոյիշեալ աղաների և խաների ձեռքում։ Ինքեանք լինելով տգէտ, անուսում անձինք, ոչինչ գաղափար չունենալով ուսման և մանկավարժութեան վրա, այդ մարդիկ կարծել են, որ ուսում, կրթութիւն կը նշանակէ մի երկու լեզու իմանալ, գրել, կարդալ։ Համեմատ այդ գաղափարին թոյլ չեն տուել, որ դըպրոցը ուրիշ նպատակի հետեւէ և ձգտի. եթէ պատահմամբ եկել է մի ուսուցիչ համոզմունքի և գաղափարի տէր, որը, իբրեւ բարեխիղճ մարդ, կամեցել է դպրոցին տալ հարկաւոր ուղղութիւնը, մի ուղղութիւն, որ մշակելով սիրտը և հոգին, զարգացնելով միտքը, պատրաստէր ազնիւ, կրթուած երիտասարդներ և ոչ բարոյական հրէշներ, այդպիսի ուսուցիչը միշտ հալածուել է և չէ կարողացել երկար դիմանալ։ Այդ է ահա պատճառը, որ Ռուսաստանից եկող ոչ մի մանկավարժ չէ կարողացել մի երկու տարի շարունակ Թաւրիզում մնալ։ Տգէտ հայրերը միայն մի բան են ցանկացել, որ իրենց որդիները սովորեն գրել, կարդալ, հաշուել, ֆրանսերէն, ռուսերէն լեզուներով հասցէ գրել և հէնց այդ նպատակին հասել են, իսկոյն հանել են դպրոցից։ Սրտի, մաքի, հոգւոյ մշակութեան վրա ոչ ոք ուշադրութիւն չէ դարձրել, ուստի և պատրաստվել է մի հրէշաւոր սերունդ զուրկ որ և է բարոյական կեանքից, ձգտումից։ Դպրոցը չունի մի որոշ ծրագիր, մի կանոնադրութիւն։ Խաւարամիտ հասարակութիւն նս երբէք չէ աշխատել հոգաբարձու ընտրել այնպիսի անձանց, որոնք հասկացողութիւն և գաղափար ունենային դպրոցական և ուսման գործի մասին, չը նայելով որ երբեմն երբեմն իր մէջ ընկել են այդպիսի անձինք։ Բոլոր Ատրպատականի հայերի մէջ չը կայ մի հոգի որ գոնէ միջնակարգ ուսում ստացած լինէր։ Զարմանալի չէ ուրեմն, որ այդպիսի հանգամանաց մէջ Արամեան դպրոցը չէ կարողացել 40,000 ծախսելով, որ և է օգուտ բերել։ Իբրեւ ապացոյց մեր խօսքերին այստեղ առաջ ենք բերում Թաւրիզում եղած մի մանկավարժի վկայութիւնը։

Կրօնական կրթութեան կողմից աւելի խղճալի վիճակի մէջ է ժողովուրդը։ Ամբողջ թեմում չը կայ մի հատ կրթեալ, ուսեալ, օրինաւոր քահանայ. շատ տեղ քահանաները ժողովրդից տգէտ են. հայերէն լեզուն անգամ չը գիտեն և եկեղեցիների մէջ, ժողովրդեան հետ թուրքերէն կամ քիւրդերէն են խօսում։ Հազիւ կրօնական արարողութիւններ կատարել գիտեն։ Շատ տեղ էլ քահանայ չը կայ։ Եկեղեցի աւելի կայ, քան քահանայ և եկեղեցիների շատութիւնն նս նախնեաց կրօնասիրութեան յիշատակներիցն է։

(Կը շարունակվի)

Այս օրերս վախճանուել է Նիցցայում տիկին Միրանդա դէ Արանիօ: Նրա հօր ազգանունն էր Մագարանոս ի Սերվանտէս և նա Միքէլ Սերվանտէսի, «Դօն-Կիխոտի» հեղինակի տոհմի վերջին ներկայացուցիչն էր: Տիկնոջ հայրը մի ժամանակ սպանիական դեսպան էր փարիզում:

*
* *

Ռուս պիանիստ Անտօն Րուբինշտայն նորերումս երեք կօնցերտ տուեց Բելգիայի մայրաքաղաքում, Բրիւսելում: Առաջին կօնցերտում Րուբինշտայն ածեց միայն Բէթօվէնի պիէսաները, նրա երկրորդ կօնցերտը բաղկացած էր միմիայն Շումանի պիէսաներից, իսկ երրորդը Շօպէնի պիէսաներից: Աննկարագրելի են այն ոգևորված ցոյցերը, որ երեք կօնցերտներումն էլ Բրիւսէլի հասարակութիւնն արաւ աշխարհահռչակ երաժշտին:

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

—

ՄՕՍԿՎԱ, 14 մայիսի: Նոցա կայսերական Մեծութիւնները, Թագաւոր կայսրը և Թագուհի կայսրուհին Օգոստափառ ընտանիքի հետ ժամանեցին Մօսկվա 10 ժամին առաւօտեան: Նոցա Մեծութիւնների ճանապարհը Նիկօլայեվից մինչև Մօսկվա հաւատարիմ հպատակութեան զգացմունքների արտայայտութիւնների մի շարք էր ժողովրդի կողմից, որը բազմութեամբ գումարվում էր երկաթուղու գծի երկայնութեամբ: Մօսկվայի բնակիչները դիմաւորեցին Նոցա Մեծութիւններին աննկարագրելի ոգևորութեամբ: Նոցա Մեծութիւնները այցելեցին Իվերեան Աստուածածնի մատուռը, որտեղ ներկայ գտնվեցան մի կարճառօտ մաղթանքի և համբուրեցին հրաշագործ պատկերը. այնուհետև ուղևորվեցին դէպի Կրէմլեան մեծ պալատը. կէսօրին սովորական հանդիսաւորութեամբ տեղի ունեցաւ Բարձրագոյն ելքը դէպի Ուսպէնսկու մայր եկեղեցին: Գէօրգեվսկի դահլիճում Մօսկվայի քաղաքագլուխ Ալէքսէեվ դումայի անդամներով, մատուցանելով Նոցա Մեծութիւններին աղ ու հաց, ողջունեց Թագաւորին հետևեալ խօսքերով—«Առաջնագահ Մօսկվայի հանրագասական դուման երկիր պագանելով ողջունում է Քեզ Ինքնակալ Թագաւոր: Ընդունիր մեր աղ ու հացը. ընդունիր մեր սէրը և հաւատա մեր ուրախութեանը տեսնելու Քեզ, Թագուհու կայսրուհուն և Թագաժառանգ Ցեսարեվիչին: Դու գալիս ես մեզ մօտ օրհնված հարաւից: Դու նորից կենդանացրիր Սև ծովը. Թևաւորվում է մեր յոյսը և ամրանում է մեր հաւատը, որ Քրիստոսի խաչը նորից կը փայլի սուրբ Սօֆիայի վրա: Այսպէս է մտածում և այսպէս յոյս տածում Մօսկվան:» Սրան Թագաւորը պատասխանեց, որ Ինքը սիրում է Մօսկվան և ուրախ է, որ գտնվում է նրա մէջ սուրբ Թագադրութեան կատարված օրերին, որոնք իր համար կը լինեն ամենալաւ յիշատակներից մէկը: Նոյն Գէօրգեվսկի դահլիճի մէջ Թագաւորը բարեհաճեց ընդունել աղ ու հաց Պավլովսկի գիւղաքաղաքից և Րուզա քաղաքից: Վլադիմիրսկի դահլիճում Նա ընդունեց աղ ու հաց մեչչանների դասակարգից և Րագօժսկի ու Պրէօբրաժենսկի աղանդաւորների անկելանոցներից և արհեստաւորների դասակարգից մի չքեղանկար սուրբ պատկեր: Ուսպենսկու մայր եկեղեցու չեմքում, երբ որ ժողովրդի «ուրան» միախառնվում էր զանգահարութեան հետ, Մօսկվայի միտրօպօլիտ Իօաննիկի ողջունեց Նոցա Մեծութիւններին մի ճառով, որի մէջ մատնանիշ արաւ, որ Թագաւորի դէպի հարաւ ճանապարհորդութիւնը զուարճութեան համար չէր, այլ Միապետի և ամբողջ Ռուս ազգի մի տենչալի ցանկութիւնը իրականացնելու համար: «Սև ծովի նաւատորմը—ասեց միտրօպօլիտը—որ հայրենիքի դժբախտ օրերին ինքնուրացաբար խորասուզվեց Պօնտոսի ալիքներում, Քո հզօր ձեռքով նորից կանչվում է իր նախկին փառաւոր կեանքին:» Ցայտնելով որ այդ լուրը անբացատրելի ուրախութեամբ կը լցնի Թագաւորի միլիօնաւոր հաւատարիմ հպատակների սրտերը, միտրօպօլիտը ողջունեց Օգոստափառ Զոյգի Մօսկվա գալը ասելով որ հաւատարիմ ժողովուրդը աննկարագրելի ոգևորութեամբ դիմաւորում է, վերուղղելով ջերմ աղօթքներ Թագաւորաց Թագաւորին, մաղթելով որ Նա նպաստէ Թագաւորի բոլոր բարի նախաձեռնութիւններին Ռուսաստանի փառքի և մեծութեան օգտին: Ուսպենսկի մայր եկեղեցում և Չուդօվօ վանքում աղօթելուց յետոյ Նոցա Մեծութիւնները վերադարձան Կրեմլեան պալատը ժողովրդի ուրախ աղաղակներով ուղեկցված: Նախաճաշից յետոյ Նոցա Մեծութիւնները այցելեցին Որբանոցը և Նիկոլայեվսկի որբերի ինստիտուտը: Երեկոյեան Կրեմլեան մեծ պալատում ճաշկերոյթ եղաւ, որին հրաւիրվեցան շատ անձինք: Մայրաքաղաքը փառաւորապէս լուսաւորված է:

ՄՕՍԿՎԱ, 14 մայիսի: Այսօր տեղի ունեցաւ, Բարձրագոյն ներկայութեամբ, զօրահանդէս Թատրօնական հրապարակի վրա. զօրահանդէսին մասնակցում էին 9 հետևակ, 2 հեծելազօր գընդեր և 32 Թնդանօթներ:

ԽԱՐԿՕՎ, 14 մայիսի: Դատաստանական պալատը քննելով Բելօգօրօդսկի հասարակական բանկում կատարված զեղծումների գործը, դատապարտեց բանկի նախկին դիրեկտոր պատուաւոր քաղաքացի Նիկիտինին, որի մեղաւորութիւնը կեղծելու մէջ ճանաչվեցաւ երդուեալներից, զրկելով նրան բոլոր իրաւունքներից ու արտօնութիւններից, և աքսորելով Տօբօլեան նահանգը: Դիրեկտորի օգնականները Սելիվանով և Կանակով արդարացրած են:

ՓԱՐԻԶ, 14 մայիսի: Պատերազմական մինիստրը առաջարկեց ազգային ժողովին մի նոր օրինագիծ զօրքի վերակազմութեան վերաբերմամբ, որով, ի միջի այլոց, աւելացվում է զօրքի մի քանի մասերի քանակութիւնը: Իշխանների աքսորելու մասին դեռ ևս վերջնականապէս ոչինչ չէ վճռված:

ԱԹԷՆՔ, 14 մայիսի: Տրիկուպիս յայտնեց ազգային ժողովին յոյն և Թիւրք զօրքերի հեռացնելու մասին սահմանագլխից և զինաթափութեան համար ձեռնարկած միջոցների մասին:

ՎԻԵՆՆԱ, 14 մայիսի: «Politische Correspondez» լրագիրը հաղորդում է, որ անգլիական կաբինէտը շուտով հարց կը յարուցանի Ցունաստանի սահմանների պաշարումը վերացնելու մասին:

ԱԹԷՆՔ, 14 մայիսի: Թագաւորը կուղևորվի Կօրֆու, իսկ յետոյ արտասահման:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 14 մայիսի: Լրագիրները հաղորդում են որ պետական խորհուրդը մերժեց արտասահմանից բերվող սուպերֆօսֆատների (հող պարարտացնող նիւթերի) վրա մաքս դնելու առաջարկութիւնը, և սրա փոխանակ առաջարկեց Ռուսաստանից արտահանվող պարարտացնող նիւթերի վրա մաքս նշանակել: Ֆինանսների մինիստրութիւնը յայտարարում է. 1. Սարատօվ—Սիմբիրսկի բանկի գրաւական Թղթերի փոխանակութիւնը 5% բանկային Թղթերի հետ կը կատարվի Պետերբուրգում, պետական բանկում, իսկ Սարատօվում—Սարատօվ-Սիմբիրսկի բանկի լիկվիդական վարչութեան մէջ: 2. Սարատօվ-Սիմբիրսկի բանկի ակցիաների փոխանակութիւնը վըկայականի հետ կը կատարվի միայն Սարատօվում. 3. Վերջնական ժամանակամիջոցը փոխանակութիւն կատարելու համար սկսվում է 1886 Թւի դեկտեմբերի 1-ին: 4. Գրաւական Թղթերը պէտք է ներկայացվեն փոխանակութեան համար կուպօնների հետ միասին, սկսած 1887 Թւի յունվարի 1-ից: 1886 Թւի յուլիսի 1-ի գրաւական Թղթերի կուպօններով վճարումն կը կատարվի ընդունված արժէքով նախկին հիմունքների վրա, իսկ մինչև 1887 Թւի յունվարի 1-ի գրաւական Թղթերի կտրօնները և հետևեալները անվաւեր են համարվում: Կրօնշտադի բանկի գործում մեղադրվածները արդարացրած են:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 15 մայիսի: «Новое Время» լրագիրը հաղորդում է, որ յունիս ամսին արտասահմանի գինիների վրա նշանակված մաքսը կը բարձրացվի մինչև 35%.

ՄՕՍԿՎԱ, 15 մայիսի: Երէկ զօրահանդէսից առաջ ներկայացան Թագաժառանգ Ցեսարեվիչին արհեստաւորների և աղանդաւորների պատգամաւորները և մատուցին աղ ու հաց հոգևորականների առաջնորդութեամբ: Այս օրուայ ընթացքում Նոցա Կայսերական Մեծութիւնները բարեհաճեցին այցելել Եկատերինսկի և Ալէքսանդրօվսկի ինստիտուտները և Մարինսկի հիւանդանոցը: Ժամի 7½-ին Ալէքսանդրօվսկի դահլիճում ճաշկերոյթ տրվեց 160 անձինքներին, որին ներկայ էր միտրօպօլիտ Իօաննիկի: Ճաշից յետոյ, Նոցա Մեծութիւնները բարեհաճեցին գնալ գեներալ-գուբերնատորի մօտ երեկոյթին:

ՍՕՖԻԱ, 15 մայիսի: Ընտրված 45 պատգամաւորներից 41 կառավարութեան կողմնակիցներն են: 16 ընտրողական շրջաններում վերընտրութիւններ կը լինեն եկող կիրակի:

ՓԱՐԻԶ, 15 մայիսի: Պարլամենտի բիւջետային մասնաժողովը մեծամասնութեամբ պահանջեց եկեղեցական բիւջետի վերացումն: Աթէնքի ֆրանսիական դեսպանը վերադառնում է վաղը իր տեղը նորից գրաւելու համար:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 15 մայիսի: Պետերբուրգը տօնեց շքեղ հանդիսով Նոցա Կայսերական Մեծութիւնների սուրբ Թագադրութեան օրը: Ամեն տեղից հեռագիրներ են ստացվում այս օրուայ տօնակատարութեան պատճառով:

ՄՕՍԿՎԱ, 15 մայիսի: Մօսկվայի գեներալ-նահանգապետ իշխան Դօլգօրուկօվին շնորհված է Բարձրագոյն հրովարտակի հետ սուրբ Անդրէյ-Պերվօզվաննի ադամանդեայ շքանշանը:

ՄԵՐՎ, 15 մայիսի: Սահմանորոշ մասնաժողովները շարունակում են իրանց աշխատանքները սկսած Մուրգաբից մինչև Դուղչի հորի միջօրէականը:

ԱԹԷՆՔ, 15 մայիսի: Բրայտանի (?) ազգային ժողովի անդամները մի մասնաւոր ժողովում կայացրին մի վճիռ, որով ցանկութիւն են յայտնում միանալ Յունաստանի հետ:

ՓԱՐԻԶ, 15 մայիսի: Մինիստրութիւնից մշակված օրինագիծը իշխանների մասին, իրաւունք է տալիս ներքին գործերի մինիստրին, իր հայեցողութեան համեմատ՝ արգելել իշխաններին Ֆրանսիայում կենալը:

ԿԱՏԱՆԻԱ, 15 մայիսի: Էտնայի հրաբխային ժայթքումը սաստկանում է. լաւան ծածկեց Նիկօլազի գիւղը, որտեղ օգնութիւն է ուղարկված:

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Յ Ա Յ Տ Ա Ր Ա Ր Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն Ն Ե Ր

ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

Ցանձն է առնում Թարգմանել ֆրանսերէնից, գերմաներէնից և անգլիերէնից մատչելի գներով: Հարցնել «ՄՇԱԿԻ» խմբագրատանը:

24—100

ԿՕՖԷ ՄՕԿԿՕ

Ս. ՍԻՈՒ և ԸՆԿ.

(Ц. 4907) 11—50 (շ)

ՎԻԷՆՆԱ **Ա Զ Դ** ԱՒՍՏՐԻԱ

ԳՐԵԹԷ ՈՋՆՉՈՎ

Կարելի է առնել սեղանի գեղեցիկ ԱՆՕԹՆԵՐ, 42 կտոր, միայն 18 ֆրանկ 75 սանտ.

Առևտրի գադարման պատճառով, ծախու հանված են ՀԱԼՖԷՆԵԱՆ արծաթէ պատրաստված անօթներու ահագին քանակութիւններ, սովորական գնէն 25 առ 100 գեղջով: Արտադրութիւն են Հալֆէնեան արծաթեղէններ պատրաստող Միացեալ ընկերութեանց, որք սնանկացած են այժմ:

Միայն 18 ֆրանկով և 75 սանտիմով ստանալի, ինչ որ յառաջագոյն 60 ֆրանկով կը ստացվէր: Կը ղրկեմք Հալֆէնեան արծաթէ պատրաստեալ սեղանի հետևեալ անօթներն, որք արտաքոյ կարգի ընտիր և դիմացկուն են:

6	հատ	սեղանի գեղեցիկ դանակներ	Հալֆէնեան արծաթէ
6	„	պատառաքաղներ	„ „
6	„	ապուրի մեծ գդալներ	„ „
6	„	սուրճի սիրուն գդալներ	„ „
1	„	ապուրի խոշոր և ծանր գդալ	„ „
1	„	կաթի մեծ գդալ, շատ նուրբ	„ „
3	„	հաւկիթի գեղեցիկ և Թանձր անօթներ	„ „
2	„	սկուտակներ Թէյամանի համար	„ „
1	„	Թէյի գեղեցիկ Թորիչ	„ „
1	„	գեղեցիկ պղպեղաման, կամ շաքարաման	„ „
3	„	շաքարի շքեղ Թասեր	„ „
6	„	գեղեցիկ դանակակալներ	Բիւրեղէ

Սպիտակութիւն երաշխաւորեալ 10 տարի:

Ընդունելու համար այս 42 անօթներն ֆ ր ա ն կ օ և ուղղակի բնակարանը, 4 կամ 5 օրվայ մէջ, հարկ է ուղարկել 18 ֆրանկ 75 սանտիմ ընդհանուր մԹերանոցը Հալֆէնեան արծաթեղէններու Միացեալ գործարանաց, այս հասցէով

M. RUNDBAKIN 2 B. Hedwiggasse
VIENNE (Autriche)

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ. Դրամը կը հատուցվի, երբ վաճառքներն չը յարմարին: Հայերէն լեզուաւ նամակներ կընդունվեն:

5—18 (ծ)

ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ն. ՊԱԿԷ ԵՒ ԸՆԿ.

(N. PAQUET ET COM.)

Չորեքշաբթի, մայիսի 28-ին, „ԱՆԱՏՕԼԻԱ“ (ANATOLIE) շոգենաւը, նաւապետ ԲՕՇԷԼ (BOSCHEL) դուրս կը գնայ Բաթումից դէպի Տրապիզոն, Օրդու, Սամսօն, Կ. Պօլիս և Մարսէյլ: Տեղեկութիւնների մասին պէտք է դիմել ընկերութեան գործակալներին. Բաթումում պ. Գարանիօնին և Թիֆլիսում պ. Րէնօին, նախկին Արծրունու գալլերէում, № 103.

2—4

Съ 10-го числа настоящаго мѣсяца начался пріемъ объявленій для напечатанія въ „БАТУМСКОМЪ ЛИСТКѢ ОБЪЯВЛЕНІЙ“, предназначаемомъ для БЕЗПЛАТНОЙ разсылки, въ числѣ до 5,000 экземпляровъ, во многіе мѣста Россіи и за границу. Плата за объявленія въ „ЛИСТКѢ“: до трехъ разъ—по 7 коп. за мѣсто, занимаемое строкою обыкновеннаго шрифта, отъ трехъ до ДЕСЯТИ разъ—за скидкою 15%. СВЕРХЪ ДЕСЯТИ разъ—по соглашенію, но не менѣе 4 коп. за строку, или занимаемое ею мѣсто. Обращаться въ БАТУМѢ, къ ПЕТРУ АЛЕКСАНДРОВИЧУ ЛОБКО.

П. А. ЛОБКО 1—3

Въ редакціи газеты „МШАКЪ“ продаются слѣдующія брошюры:

1) „Экономическое Положеніе Турецкихъ Армянъ“, публич. лекція Д—ра Григорія Арцруни, переводъ съ армянскаго А. Аракелянца. Цѣна 25 коп.

2) Die Oekonomische lage der Armenier in der Türkei, ein öffentl. Vortrag von Dr. Grigor Arzruni, übersetzt von A. Amirchanjanz. Preis 25 kop.

3) Die Hungersnoth in Türkisch-Armenien, ein Vortrag von Dr. Grigor Arzruni übersetzt von Amirchanjanz. Preis 20 kop.

Иногородные, желающіе получить брошюры, благоволятъ присылать по 30 коп. почтовыми марками, за каждую брошюру.

Адресъ. Тифлисъ, Редакція „Мшакъ“, или Tiflis, Redaction „Mschak“.

3—25

Дозволено цензурою, Тифлисъ 16 Мая 1886 г. Типографія Канцеляріи Главноупр. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовская у. д. каз.